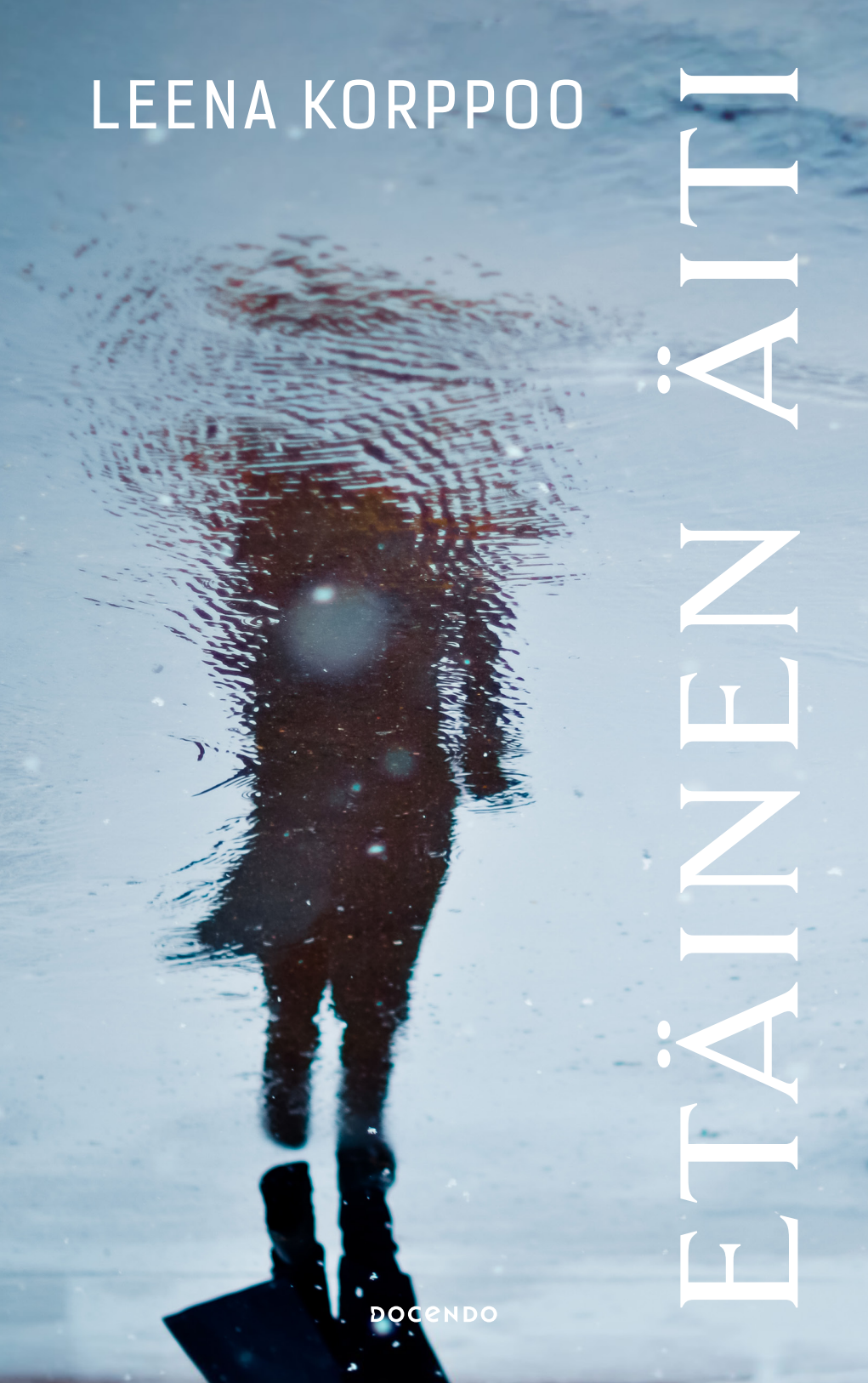

LEENA KORPPOO

ETÄINEN ÄITI

DOCENDO

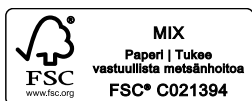
Etäinen äiti

LEENA KORPPOO

ETÄINEN ÄITI

DOCENDO

© Leena Korppoo ja Docendo, 2024.

Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

www.docendo.fi

Kansi: Tilla Larkiala

Kannen kuva: iStock

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

Kirjassa esiintyvät lainaukset: s. 13 Raakel Liehun runokatkkelma ja Alex Schulmanin *Eloonjääneet* tekijänoikeuden haltijoiden luvalla.

ISBN 978-952-382-995-4

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Lukijalle	7
Äitiä ei voi valita	15
Viisi erilaista tarinaa etäisestä äidistä	21
Tarinoiden voima	25
Ensimmäiset muistot äidistä	33
Lapsi syntyy äidin katseessa	41
Neljä äidin ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta	51
Lapsen perustunteet	57
Elämä etäisen äidin lapsena	63
Kun välimatka ja kieli erottavat	69
Yhdistävä ja erottava some	75
Ylisukupolvisuus ja äiti	79
Taakkasiirtymä ja äiti	87
Tiedostamattomat skeemat – uskomuksemme maailmasta	95
Skeemojen tunnistaminen	97
Neljä keskeistä skeemaa	104
Mitä äidin etäisyys voi lapselle antaa?	113
Traumatisoitunut äiti	117

Sureva äiti	125
Juopunut äiti	135
Eroperheen äiti	143
Äidin narsismi	153
Lastaan kadehtiva äiti	161
Uupunut äiti	167
Masennuksesta kärsivä äiti	171
Sovinto etäisen äidin kanssa	175
Muistisairas äiti	181
Kun äitiä ei enää ole	187
Surun vapauttava voima	191
Lopuksi	195
Lähteet	199

LUKIJALLE

Kun minulle tarjoutui tilaisuus kirjoittaa aiheesta etäinen äiti, en epäröinyt, vaan otin haasteen vastaan ja ryhdyin töihin. En siksi, että oma äitisuhteeni olisi ollut äärimmäinen esimerkki etäisyydestä, vaan siksi, että tämä on aihe, josta harvoin puhutaan avoimesti. Lapset ovat uskollisia vanhemmilleen ja kätkevät perheen sisäiset ristiriidat ulkopuolisilta. Vielä aikuisinakin he voivat tuntea syyllisyyttä ja häpeää, jos paljastavat lapsuudenperheensä salaisuuksia.

Kirjoitusprosessin aikana huomasin kuitenkin, että etäinen äiti -teema herätti kiinnostusta lähes kaikissa, joille kerroin työstäni. Otsikko antoi luvan puhua siitä, mistä moni oli vaiennut vuosikymmeniä. Äidin etäisyys ei siis ollut harvinaista, se oli yllättävän monelle tuttu kokemus. Syitä ja selityksiä sille oli monia, samoin kuin kuvauksia sen vaikutuksista myöhempään elämään.

Oman kipeän kokemuksen avaaminen ja jakaminen antaa etäisyyttä ja auttaa rakentamaan elämän palapelistä entistä ymmärrettävämmän. Äidit eivät ole

täydellisiä omassa roolissaan kuten eivät lapsetkaan. Tarjotut ihannekuvat voivat harhauttaa meidät tavoittelemaan jotain saavuttamatonta. Sanonta, että samassa perheessä kasvaneilla lapsilla on kullakin erilaiset vanhemmat, pitää paikkansa. Rohkenen myös sanoa, että mielikuva äidistä voi muuttua, kun sitä uskaltautuu tarkastelemaan ja taustoittamaan. Samalla meitä sitoneet näkymättömät kahleet voivat katketa.

Kun valmistuin psykologiksi Helsingin yliopistosta vuonna 1978, haaveeni oli erikoistua lapsipsykologiaan. Olin suorittanut opintoihini kuuluvan perusharjoittelun Lastenlinnan sairaalassa. Sen kokenut ja ammattitaitoinen psykologikunta teki minuun syvän vaikutuksen. Valmistumiseni jälkeen ensimmäinen työpaikkani oli psykologian lehtorin sijaisuus Ebeneserin Lastentarhanopettajaopistossa Helsingin Kalliossa. Esittelin tuleville lastentarhanopettajille erilaisia teorioita lapsen psykologisesta kehityksestä ja kiersin tutustumassa opiskelijoiden harjoittelupaikkoihin ja heidän ohjaajiinsa eri puolilla pääkaupunkiseutua. Monenlaisia päiväkoteja tuli nähtyä ja erilaisia työkuultuureita havainnoitua.

Minut pyydettiin mukaan Suomen Akatemian tutkimushankkeeseen, jonka nimissä kiersin Pieksämäen seudulla ja Raahessa tapaamassa pieniä lapsia heidän kodeissaan. Tehtäväni oli arvioida Bayley Scales -nimisellä testivälineellä lasten motorista ja kielellistä

kehitystä. Samalla minulle tarjoutui ainutlaatuinen tilaisuus havainnoida, kuinka eri tavoin vanhemmat suhtautuivat lapsensa suoriutumiseen ja yhteistyöhön kodin ulkopuolisen henkilön kanssa. Kiinnostukseni perhedynamiikkaan heräsi, ja se on kiehtonut mieltäni siitä lähtien.

Osallistuin myös toiseen lasten kehitykseen liittyvään ja tällä kertaa kulttuurien rajat ylittävään tutkimushankkeeseen, jolla oli löyhä yhteys aikaisempaan hankkeeseen. Tehtäväni oli tutustua tansania-laisten alakoululaisten ihmispiirroksiin ja kuvata niiden erityispiirteitä. Näiden lasten piirroksissa näkyvä yhteisöllisyys herätti huomioni, sillä ero suomalaisten lasten piirroksiin oli selvästi havaittavissa. Kun vertailuaineistoni suomalaiset koululaiset piirsivät ihmisen, paperille ilmestyi perusasennossa, kädet sivuille ojennettuina seisova, paikalleen jähmettynyt tyttö tai poika. Tansaniaalaisten lasten ihmispiirroksissa oli usein runsaasti väkeä. Paperiarkille oli sommiteltu eri-ikäisiä lapsia, ja usein sieltä löytyi myös aikuinen. Tyypillisesti piirroshahmot olivat liikkeessä, tekevässä jotain tai menossa johonkin suuntaan. Osasta hahmoja ei paperille mahtunut kuin puolet, niin kiireellä he olivat juoksemassa jonnekin paperin ulkopuolelle.

Opin tästä hankkeesta sen, että Tansaniassa yksilö ei ainakaan tuolloin ollut kaiken keskipiste. Olennaista oli kuulua yhteisöön. Lisäksi lapsen tiivis fyysinen

läheisyys äidin kanssa jatkui usein pidempään kuin mihin meillä oli totuttu. Suomessa on tapana juhlistaa lapsen ensiaskeleita hienona saavutuksena. Näin ei ainakaan vielä 1980-luvulla näyttänyt olevan traditionaalisissa afrikkalaisissa yhteisöissä. Lapsen kävelemään oppimista haluttiin mieluummin jarrutella ja tiivistä symbioottista läheisyyttä äitiin pitkittää. Syitä ja selityksiä on varmaan monia, mutta olennaista on havaita ero meidän kulttuuriimme. Omaa kulttuuriaanhan oppii parhaiten analysoimaan tutustumalla muihin kulttuureihin.

Suomessa lapsen eriytyminen ja yksilöityminen on toivottu ja arvostettu kehitysvaihe. Haluamme kasvat-
taa lapsistamme itsenäisiä, toimintaansa ohjaavia yksilöitä. Pienen lapsen turvallisuuden tunne rakentuu kuitenkin fyysisestä läheisyydestä ja myötäelävästä hoi-
vasta. Siinä äidin rooli hoitajana on kiistattoman tärkeä. Äidin tulee olla varhaisvaiheissa riittävästi läsnä ja lap-
sen saatavilla, jotta perusturvallisuus voi syntyä. Ajan myötä tiivis suhde luontevasti purkautuu ja kummalle-
kin tulee tilaa elää omaa elämäänsä.

Varhaisvaiheen läheisyydestä lapsi kulkee ensin käsi
kädessä äidin kanssa leikki-ikään, siitä reppu selässä
kohti itsenäisempää kouluikää ja lopuksi irtautuu elä-
mään itsenäistä aikuisuuttaan. Lapsuudenkoti jää
taakse ja oman elämän rakentamisesta tulee keskipiste.
Kokemus lapsuusajan läheisyydestä tai etäisyydestä ei
kuitenkaan katoa. Äiti on voinut olla pienelle lapselleen

etäinen tai läheinen monesta eri syystä. Etäinen äiti ei välttämättä ole ollut kylmä äiti. Eikä läheinen äiti aina välttämättä ajattele pyyteettömästi lapsensa parasta. Joskus äidin ikääntymisen myötä etäisyys väistyy ja kaihattu läheisyys löytyy. Joskus keskeneräiseksi ja selvittämättömäksi jäänyt suhde äitiin jää askarruttamaan loppuelämäksi. Tänä päivänä yhä useammat joutuvat huolehtimaan dementoituneen, muistamattoman äidin hoidosta.

Minusta ei koskaan tullut lapsipsykologia, työurani johti muihin tehtäviin. Mutta minusta tuli kolmen lapsen äiti ja viime vuosina myös isoäiti. Kiinnostukseni lapsipsykologiaan ja perhedynamiikkaan on kuitenkin säilynyt kaikki nämä vuodet, ja lapsiperheen arki on koulunut teorian käytännöksi. Kun minulle tarjoutui mahdollisuus kirjoittaa kirja äidin ja lapsen tärkeästä suhteesta, tartuin haasteeseen. Halusin saada mukaan kertomuksia erilaisista äitisuhteista. Löysin ympäriltäni ihmisiä, joita etäisen äidin teema kosketti ja jotka olivat halukkaita kertomaan tarinansa. Sain tutustua heidän erilaisiin, monenlaisia tunteita herättäneisiin kokemuksiinsa yhteydestä ja erillisyydestä äidin kanssa. Kertomusten äidit ovat voineet olla fyysisesti kaukana, jolloin etäisyys on tarkoittanut erillään elämistä. Tai äiti on voinut olla fyysisesti läsnä ja tavoitettavissa, mutta emotionaalisesti etäinen. Äidin omat traumaattiset kokemukset, psyykkiset ongelmat ja sairaudet ovat voineet vaikuttaa lasten elämään ja kokemuksiin.

Näitä jälkiä moni kertojista tunnisti ja osasi yhdistää ne omaan elämäänsä. Haastateltavien tarinoita kehystivät myös yhteiskunnassamme eri aikoina vallinneet arvot ja elämisen ehdot.

Muistot ovat meille niitä pitkospuita, jotka johdattelevat meidät oman elämäntarinamme ääreen. Kantamansa tarinan tunnistaminen avaa mahdollisuuden arvioida sitä. Kertojien tarinat polveilivat kauas vanhempien omaan lapsuuteen, joskus pitkälle taaksepäin sukuhistorioihin. Kuulin aitoa empatiaa ja eläytymistä vanhempien usein hyvinkin traagisiin elämäkokemuksiin. Samalla kertojien omat, joskus kohtuuttomiltakin tuntuneet kokemukset, alkoivat taittua katkeruuden sijaan suruksi.

Haastattelujen tekeminen oli minulle kirjoittajana koskettava kokemus. Haluan lämpimästi kiittää kertojia omien elämäntarinoidensa rohkeasta jakamisesta. Samalla, kun olen eläytynyt kuulemiini kertomuksiin, omat elämäkokemukseni ovat pulpahdelleet pintaan. Ne saivat minut tallentamaan myös välähdyksiä omasta historiastani ja äitisuhteestani.

Toivon elämäntarinoiden ja kirjaan kokoamieni psykologisten selitysmallien ja taustateorioiden auttavan niitä lukijoita, jotka tunnistavat omasta elämästään etäisen äidin ja joiden koko elämää etäinen äiti on jäänyt varjostamaan. Ehkä ne herättävät omia muistoja elämästä etäisen tai läheisen äidin lapsena. Niin ilolla kuin pettymyksillä on sijansa näissä muistoissa.

Rakel Liehun runon sanoin:

*Kuka pääsisi maailman läpi
kädet lämpiminä?*

Helsingissä 30.6.2024

Leena Korppoo

ÄITIÄ EI VOI VALITA

Elämän arpalippuja ei kukaan pääse etukäteen availemaan ja valitsemaan mieluisimpia itselleen. Kuten ei äitiä

Lapsen ja äidin suhde on yleensä se kaikkein lähaisin, mutta läheisyyden sijaan lapsen äitisuhdetta on voinut leimata etäisyys varhaisvaiheista lähtien. Se on voinut olla fyysistä, kilometreissä mitattavaa kaukana olemista. Tai se on voinut olla emotionaalista, läheisessä kanssakäymisessä koettua erillisyyttä, joka on jatkunut läpi elämän. Tuolloin yhteiselämästä tulee väistelyä, tunteiden kieltämistä, toisen tarpeiden väheksymistä, huomiotta jättämistä.

Joskus voi olla niinkin, että etäisyys äidistä on juuri sitä, mitä lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen. Liian sitova, omistava tai kontrolloiva äiti voi olla suorastaan tukahduttavan lähainen huoltaja lapselleen. Ja vihaansa lapseen purkava äiti suorastaan hengenvaarallinen.

Kokemus etäisyydestä voi olla molemminpuolinen, jolloin sekä äiti että lapsi tunnistavat sen. Joskus se on

kuitenkin lapsen sisäinen, salainen kokemus koleasta tai hylkivästä suhtautumisesta, jota äiti ei tunnista tai ainakaan tunnusta. Paine olla ”äideistä parhain” on kova, ja niin on myös toive olla ”äidin lempilapsi”. Sisaruskateus astuu usein kuvaan samoin kuin vanhempien välinen suhde, joka heittää omat varjonsa tai valonsa perheen yhteiselämään.

Monet tuntevat äidin etäisyyden haavakipuna vielä aikuisenakin. Epäoikeudenmukaisuuden kokemukset, kohtuuttomat rajoitukset ja rangaistukset, moitteet, vähättelyt ja hylkäämiset voivat kaikki olla kaiverrettuna syvälle tietoiseen ja tiedostamattomaan. Pettymys äitiin on totta, sitä ei tarvitse piilottaa eikä peitellä. Oikeutta sen sijaan ei enää voi ruveta vaatimaan kuolleelta tai dementoituneelta äidiltä, jonka ymmärrys tuskin riittää edes omien lastensa tunnistamiseen.

Äidin omat lapsuudenaikaiset traumat ja kokemukset hylkäämisestä tai hyväksikäytöstä voivat johtaa hänet kloonaamaan historiaansa omassa äidin roolissaan. Aina ei lähipiiristä löydy sellaisia vanhemmuuden malleja, jotka motivoisivat muutokseen. Äidille langenneet ylisukupolviset perinnöt ja taakkasiirtymät voivat jatkaa hänen kauttaan kulkuaan hänen lastensa elämään, ellei niitä tunnisteta ja pystytä käsittelemään.

Joskus elämä kasaa siinä määrin painolastia, että halusta huolimatta voimat eivät riitä hyvään vanhemmuuteen. Pitkäaikaiset ja vakavat sairaudet voivat uuvuttaa kenet tahansa ja hoitajaksot erottavat lapset

ja äidit toisistaan. Käynnit äidin luona sairaalassa voivat olla lapselle niin pelottavia, että hän kieltäytyy lähtemästä tapaamisiin.

Irtiotto lapsuudenkodista on itsenäistymisen ja aikuistumisen edellytys. Kotona koetut pettymykset voivat uudelleen aktivoitua tässä tärkeässä murrosvaiheessa. Silloin itsenäistymisestä tulee raju ja repivä prosessi, jossa vuosien kaunat äitiä kohtaan puretaan ja sillat poltetaan pitkäksi aikaa. Voi myös käydä siten, että alistettu ja mitätöity nuori ei pysty tai jaksaa lainkaan ilmaista tunteitaan. Hän poistuu kotoaan kuin hukkuva, joka huomaamatta ja äänettömästi vajoaa veteen. On nuoren irtautuminen minkälainen tahansa, yhteys voi myöhemmin rakentua uudelleen, uuteen muotoon. Aika ja ymmärrys tekevät tämän mahdolliseksi.

Oleellinen kysymys on se, miten saa rakennettua oman elämänsä elämisen arvoiseksi, riittävän hyväksi riippumatta siitä, mitä kaikkea on joutunut kokemaan. Kuuluisa psykoterapeutti ja kirjailija Bruno Bettelheim loi aikanaan käsitteen ”kyllin hyvä vanhempi” lieventääkseen kasvattajien itseensä kohdistamia kohtuuttomia odotuksia ja vaatimuksia. Asiaa voi tarkastella myös lapsen näkökulmasta. Pieni, äidin hoivasta riippuvainen lapsi ei pysty rajaamaan odotuksiaan eikä vaatimuksiaan. Mutta aikuisena hänellä on mahdollisuus katsella vanhempiaan armollisin silmin tai muistella heitä tyynesti ja tyytyä siihen kyllin hyvään vanhemmuuteen, jonka on saanut osakseen.

Kokemusten sanoittaminen ja tunnemuistojen kuvaaminen ja niistä kertominen lieventävät niiden vaikutusvoimaa. Kertomalla saa etäisyyttä mieltä vaivaaviin tapahtumiin ja niiden herättämiin tunteisiin. Mieleen pesiytynyt pettymys ja kauna ovat voineet pitkään peittää surun ja estää kyynelten tuoman lohdutuksen ja mahdottomasta luopumisen. Tehtyä ei saa tekemättömäksi eikä tapahtunutta pysty enää peruuttamaan, mutta oman suhteensa niihin voi korjata.

Tapasin äskettäin ystäväni Annelin, itsenäisen ja upean työuran tehneen arvostetun asiantuntijan ja konsultin. Hän kertoi koonneensa ja tallentaneensa viime vuosina muistoja omasta elämästään, jotta lapsille ja lastenlapsille ei periytyisi aikaisemmilta sukupolvilta salaisuuksia. Kauheatkin asiat ja piilotetut tarinat antavat avattuina mahdollisuuden tunnistaa ja jäsentää menneisyyden tapahtumia. Yhteiskunnan arvot ja käytännöt eivät ole staattisia, ne ovat muuttuneet ja tulevat muuttumaan aikaa myöten. Anneli totesi ymmärtäneensä jotkin asiat murrosiässä, toiset neljäkymmppisenä, ja muutama kaikkein tärkein asia selvisi vasta kuusikymmppisenä.

Psykoterapiasta on ollut monille suuresti apua sen selvittämisessä, kuka oikeasti on ja miten elämäänsä haluaa ohjata. Ilman terapiaakin voi huomata tavanneensa elämänsä aikana turvallisia ja ymmärtäviä ihmisiä, joilta on saanut voimaa ja itseluottamusta mennä elämässä eteenpäin. Monille isovanhemmat,

erityisesti mummot, ovat tarjonneet sen sylin, joita vaille nämä ovat kotona jääneet.

Jokaisella meistä on tarinamme, jota voitaisiin kuvata vaikka sisäiseksi käyttöohjeeksi. Se auttaa meitä ymmärtämään omaa toimintaamme, määrittämään identiteettiämme ja tuomaan jatkuvuutta elämäämme. Tarinamme voi olla tiedostettu, hyvin hallussamme oleva kuvaus itsestämme. Tai se voi olla pitkälti tiedostamaton ja ohjata toimintaamme ja reaktioita ikään kuin automaattisesti.

Saatamme elää meihin projisoitua tarinaa ilman, että pysähdymme arvioimaan sitä koko elinaikanamme. Vanhempamme ja heitä edeltävät sukupolvet jo sitä ennen ovat voineet istuttaa meihin uskomuksia itsestämme. Olemme ottaneet ne omiksemme jo lapsena, ja ne ovat ohjanneet elämäämme siitä eteenpäin. Olenaista on, ovatko ne selviytymistarinoita, jotka kannustavat ja rohkaisevat meitä uskomaan itseemme ja yrittämään vaikeuksienkin keskellä, vai ovatko ne enemmänkin taakkoja, jotka saavat meidät kaventamaan omaa elämäämme ja epäilemään mahdollisuuksiamme onnistua elämässä.

ETÄISEN ÄIDIN PITKÄT VARJOT

Äitisuhde on yksi elämän tärkeimmistä suhteista. Mutta millaiseksi elämä muotoutuu, jos äiti on ollut etäinen ja kylmä?

Lapselle äidin etäisyys on kipeä kokemus, joka ei jätä rauhaan. Sen seuraukset näkyvät usein läpi elämän erityisesti erilaisissa ihmissuhteissa.

Syyt etäiseen äitisuhteeseen ovat moninaisia. Paine olla ”äideistä parhain”, vakavat sairaudet, päihteet, talousvaikeudet, vaativa työura tai repivä avioero voivat viedä äidin voimat. Lapsesta on voinut tietämättään tulla myös äitinsä traumojen ja taakkojen kantaja.

Kirjassa on runsaasti aikuisten naisten ja miesten kertomuksia, joita yhdistää kokemus etäisestä äidistä. Aika ei ole parantanut kaikkia haavoja, mutta oman ja äidin elämänhistorian käsittely on auttanut monia suremaan sitä, mitä on menettänyt, ja elämään täysipainoista aikuisuutta.

Etäinen äiti on ollut läpi elämän koskettava teema. Minulla on monia lapsuuden muistikuvia, joissa jään yksin ja olisin kaivannut äitiä ja läheisyyttä ja syliä. Semmoisia tyhjiä raitoja, jotka jäivät vanhemmilta huomaamatta.
– Henkka

Leena Korppoo on kokenut psykologi ja työyhteisökouluttaja, joka on ohjannut sekä organisaatioiden että yksittäisten henkilöiden muutosprosesseja.

DOCENDO
www.docendo.fi

17.3

Kannen kuvat: iStock
Kansi: Tilla Larkiala/
Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-382-995-4

9 789523 829954